
FRÅGAN OM BIBELÖVERSÄTTNING

SVAR FRÅN ELMS LÄRORÅD, APRIL 2013

INNEHÅLL

1. Bakgrund.....	1
2. Ut ur monolets trygga famn	2
3. Hur ska Bibeln översättas?.....	4
3.1 Hänsyn till förhållandet mellan grundspråk och målspråk.....	4
3.2 Med hänsyn till Bibeln som text.....	5
3.3 Dogmatisk förståelse	6
4. Svenska bibelöversättningar	7
4.1 Officiella/statliga översättningar:.....	7
4.2 Andra översättningar	10
4.3 Framtida översättningar:.....	14
5. Frimodig bibelanvändning	15
6. Blickar framåt	17

1. BAKGRUND

ELMs styrelse beslöt i juni 2011 att "uppdra åt lärorådet att arbeta med frågan om bibelöversättning" (S-92-11). Bakom denna korta formulering finns en fråga väckt vid ELM:s årsmöte 2009 då ett ombud yrkade på "att ELM-BV i offentlig verksamhet endast ska använda översättningar som är trogna mot grundtexten och utarbetats av kristna." Årsmötet beslutade att överlämna frågan till Teologikommittén för beredning (Å-23-09).

Att undersöka och välja bibelöversättningar är viktigt för alla kristna och inte minst för ELM som enligt sina stadgars andra paragraf vill *slå vakt om och visa på Bibelns auktoritet och ständiga aktualitet samt [...] samt aktivt arbeta mot bibelkritik.*

Lärorådet vill med denna rapport och avslutande rekommendationer ge styrelsen underlag för att svara ÅM 2009. Ett förslag till styrelsen är att låta avsnittet "5. Frimodig bibelanvändning" utgöra en rekommendation till rörelsen, och låta denna rapport i sin helhet finnas tillgänglig (tex på ELMs hemsida) för särskilt intresserade.

2. UT UR MONOPOLETS TRYGGA FAMN

På hösten 1981 och på nytt åren 1998-1999 ställdes svensk kristenhet inför det märkliga faktum att två olika nya bibelöversättningar publicerades nästan samtidigt. År 1981 var det två utgåvor av Nya testamentet: Bibelkommissionens översättning (härefter: *NT-81*) och den tidigare göteborgsbiskopen Bo Giertz översättning (*Giertz*). Knappt tjugo år senare kom inom ett år två hel-bibelutgåvor: Bibelkommissionens översättning av Gamla testamentet lades till NT-81 och blev Bibel 2000 (*B2000*) och Stiftelsen Svenska Folkbibelns arbete resulterade i Folkbibeln (*SFB*).

För större delen av svensk kristenhet innebar det en helt ny situation att stå inför *valet mellan olika bibelöversättningar*. Tidigare svenska översättningar – Gustav Vasas, Karl XII:s och 1917 års – hade inte bara varit självklara val, utan också utan alternativ. Visserligen hade några andra översättningar gjorts, mest spridd David Hedegårds av *Nya testamentet på vår tids språk* (1964/65), men i princip hade det varit en monopolsituation.

För några delar av svensk kristenhet var dock situationen 1981 respektive 1998/99 inte ny. Bland annat inte för ELM, eftersom man redan åren omkring sitt tillblivande (i början av 1900-talet) valt bibelöversättning. När 1773 års bibelkommissions slutförslag (1917) antogs som kyrkobibel riktades det kritik mot denna översättning som alltför påverkad av bibelkritisk forskning. I en utgåva av Nya testamentet skriver man från BV-förlag:

”Den sålunda af kyrkomötet antagna öfversättningen [1917] bär, synnerligen gäller detta om Nya testamentet, genomgående spår af den inom de teologiskt-vetenskapliga kretsarna förhärskande s. k. historiskt-kritiska uppfattningen af Bibeln såsom till väsentlig del en produkt av fromma människors religiösa tänkande. På grund häraf har den nya bibeln ej med förtroende kunnat mottagas af dem bland vårt folk, som tro, att Bibeln är alltigenom Guds ofelbara ord med oinskränkt auktoritet.”¹

De båda *normalupplagorna* år 1883 och 1908 (*NU83* respektive *NU08*) ansågs mer texttrogna och mindre influerade av bibelkritik. Normalupplagorna var relativt väl spridda och godkända för användning i kyrka och skola, men ersattes på de allra flesta håll sedan av 1917. Inom ELM fortsatte man dock använda normalupplagorna.

Inom ELM såg man så småningom behovet av nyare översättningar och under flera årtionden försökte man främja bibelöversättningsprojekt.² Men ELMs ansträngningar när det gäller bibelöversättningsarbete gav dock inte så stora resultat på det svenska språkområdet.

Men medvetenhet om att man, som enskild kristen och kristen gemenskap, *kan* och *bör välja* bibelöversättning bidrog säkerligen till att de nya översättningarna i början av 1980-talet välkomnades och frimodigt undersöktes. *NT81* befanns vara präglad av den typ av bibelkritik man sedan länge tagit avstånd ifrån, medan *Giertz* var en översättning man fann betydligt bättre. Många inom ELM läste därefter *Giertz* översättning.

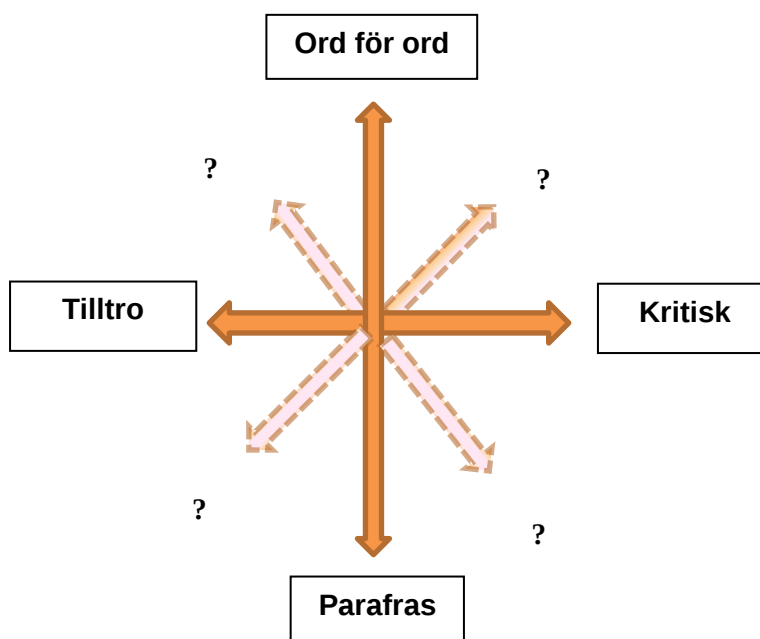
Den statliga bibelkommissionen fortsatte efter 1981 sitt arbete, eftersom även Gamla testamentet skulle ges ut i ny översättning. Ett fristående initiativ togs samtidigt för att ge ut ytterligare en svensk bibelöversättning, som byggde på delvis andra översättningsprinciper, och ELM stödde det nya initiativet, också ekonomiskt. Stiftelsen Svenska Folkbibeln publicerades sin översättning av Nya testamentet 1996 och Gamla testamentet – vilket bara delvis är en nyöversättning och delvis en grundlig revision av 1917 – två år senare.

I valet mellan de båda nya översättningarna har en relativt stor del av svensk frikyrklighet valt Svenska Folkbibeln (*SFB*), medan Svenska kyrkan antagit *B2000* som sin officiella översättning. Den romersk-katolska kyrkan i Sverige menar sig inte kunna använda *B2000*, men arbetar för att få använda en egen revidering av översättningen.

Från delar av svensk kristenhet hörs ännu suckar över att det finns mer än en bibelöversättning, men det finns anledning att se det som en rikedom att ett så litet språk som svenskan har mer än en nutida översättning. Kristna syskon med till exempel engelsk eller spansk språktillhörighet har under lång tid haft tillgång till flera olika bibelöversättningar, med den välsignelse och med de utmaningar det medför.

3. HUR SKA BIBELN ÖVERSÄTTAS?

Principerna för bibelöversättning kan "graderas" på olika sätt. I figuren nedan finns två axlar markerade som löper från *ord för ord*-översättning till *parafras*, respektive från en översättning som menar att Bibeln är *Guds ord* till en som inte förhåller sig till det påståendet. Fler axlar skulle kunna tillföras, tex en som illustrerade språknivå (*högtidligt* till *vardagsspråk*) eller översättare (*en mans-*, via *kommittéer* och *grupper* till *officiella* översättningar). Möjligen skulle man också kunna föra in en *konfessionell* till *ekumenisk* axel, en *målgruppsaxel* och så vidare. Ytterligare en axel, eller i alla fall en parameter att ta hänsyn till, är *dogmatisk* förförståelse.

3.1 HÄNSYN TILL FÖRHÅLLET MELLAN GRUNDSPRÅK OCH MÅLSPRÅK

Ord för ord ----- Tanke för tanke ----- Parafras

I en strikt *ord för ord*-översättning (*litteral*) försöker man översätta varje ord i grundtexten med det ord i målspråket som ligger närmast, och även ordföljden följer den grekiska respektive hebreiska. Konsekvent genomförd blir resultatet en mycket svårbegriplig text. Ett par verser i början av Lukas evangelium skulle enligt en sådan metod kunna översättas: ³

Eftersom nu många företog sig att återge en berättelse angående de som fullbordats bland oss händelser, såsom de meddelade oss de som från begynnelsen ögonvittne och tjänare blivit Ordets, funnit för gott också jag efter att ha efterforskat ända från början alla ting noggrant, i ordning till dig skriva, ärade Teofilus, för att du måtte förstå angående vilka du blev undervisad i läror pålitligheten.

Det fanns i dagarna Herodes' konungen Judéens en präst en viss vid namn Sakarias, av dagavdelningen Abias, och hustrun hans av döttrarna Arons, och namnet hennes Elisabet. De var och rättfärdiga båda inför Gud, vandrande i alla buden och föreskrifter Herrens oklanderligt. Och icke var åt dem ett barn, eftersom Elisabet var ofruktsam, och båda framskridna i dagarna sina var. (Luk 1:1-7)

På svenska är Helge Åkessons bibelöversättning (*Åkesson*) den som ligger närmast en strikt *ord för ord*-översättning.

En modifiering av *ord för ord*-översättningen (*modifierat litteral*) är betydligt vanligare. Man eftersträvar att följa grundtexten i ordval och uttryckssätt, men låter översättningen ändå landa lite mer i målspråket. 1917 är ett exempel på en sådan översättning.

Går man ett steg längre i hänsyn till målspråket kan man tala om *tanke för tanke*-översättning (*idiomatisk*). Ambitionen att översätta varje ord ersätts då av en vilja att försöka förstå vad grundtexten säger för att sedan formulera det på idiomatisk svenska. B2000, SFB och Giertz är översättningar som ligger närmare en *tanke för tanke*-översättning än *ord för ord*.

En *parafras* är en omskrivning av bibeltexten som går ett steg längre i anpassningen till läsaren. Kulturella inslag som kan vara svåra att förstå tonas ner och texten görs enklare. Mått- och myntenheter förändras till exempel till nutida förhållanden. Den mest spridda bibelparafrasen på svenska är *Levande Bibel*.

3.2 MED HÄNSYN TILL BIBELN SOM TEXT

Tilltro ----- Kritisk

Bibeln måste översättas för att kunna läsas och förstås av människor som inte har kunskaper i hebreiska och grekiska. Detta skiljer inte Bibeln från andra texter som är skrivna på främmande språk. Men när det gäller *hur* Bibeln ska översättas finns det vitt skilda åsikter, som till stor del handlar om vilken syn man har på Bibeln.

Rubriken på denna axel är inte, liksom benämningarna på dess båda poler, inte ypperliga, men får duga i brist på annat. Det handlar om relationen mellan översättare och Bibelord, och om översättningsmetod.

Vid ena polen finner vi en översättare som arbetar utifrån övertygelsen att Bibeln är helig text, är *Guds ord*. Denna övertygelse tillåts påverka översättningsarbetet. SFB är översatt utifrån en sådan grundsyn:

Stiftelsen Svenska Folkbibeln, en ideell organisation utan vinstintresse, har som mål att **göra Bibeln – Guds ord – tillgänglig** på modern svenska genom en tillförlitlig och grundtexttrogen översättning.⁴

Vid den andra polen finns en översättare som utgår från att Bibeln ska behandlas och översättas som andra texter. Frågan om dess gudomliga ursprung, ja om Guds existens, är irrelevant vid översättningsarbetet. Metoden är i denna mening "objektiv". Den statligt tillsatta Bibelkommissionen arbetade efter en sådan utgångspunkt i det arbete som resulterade i B2000.⁵

3.3 DOGMATISK FÖRFÖRSTÅELSE

En viktig utgångspunkt i översättningsarbete och i värdering av olika bibelöversättning handlar om *dogmatisk* – läromässig – förförståelse. Denna kan bara delvis kopplas till axeln som går från *tilltro* till *kritisk*. Den dogmatiska förförståelsen gör att man generellt eller i vissa avsnitt tenderar att översätta med en viss tendens. Sådana tendenser kan ses i översättningar som har hög tilltro till Bibelns som Guds ord likaväl som mer kritiska översättningar. De kan också finnas i såväl ord-för-ord-översättningar som i parafraser, men med den skillnaden att de i ord-för-ord-översättningarna blir betydligt enklare att upptäcka, än i en parafras där hela texten är mer tolkande.

Några exempel på hur dogmatisk förförståelse fått genomslag:

Helge Åkessons lärde att det inte fanns några eviga straff, och därför översätter han "evigt" med "evärdigt/tidsålderligt". I en väldigt textnära översättning, som Åkesson, är det relativt enkelt att upptäcka var översättarens läromässiga övertygelse slår igenom.

I *B2000* finns också läromässiga drag. I Gamla testamentet väljer man översättningsalternativ som tonar ner sådant som under århundrandenas gång tolkats som tydliga Kristusprofetior. I Nya testamentet finns drag som leder bort från en förståelse av Jesus som Gud, och som tonar ner treenighetsperspektiv.

I en parafras som *Nya Levande Bibeln* tenderar översättningen (eller tolkningen) att förstärka vad människan måste göra och förminska det perspektiv som lyfter fram Guds nåd.⁶

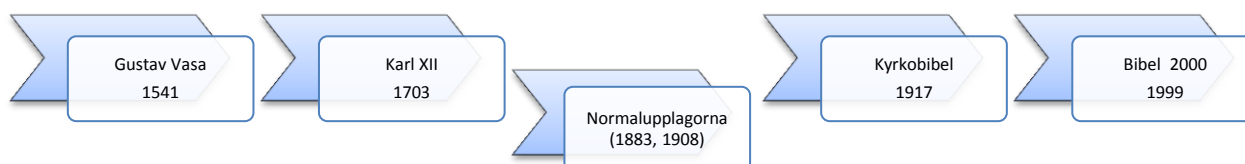
Jehovas Vittnens bibelöversättning *Nya Världens översättning av den Heliga skrift* (som är översatt till svenska från engelska) är så färgad av samfundets lära att den av många bedömare omtalas som *förfalskning* snarare än bibelöversättning.

"Ehuru uppgiften att öfversätta Bibeln är svår, så är den dock ingalunda så svår, att den kan betecknas som omöjlig. De största svårigheterna bestå fastmera i att våra bibelöfversättares benägenhet att följa oriktiga principer."

(Amythos 1918)

4. SVENSKA BIBELÖVERSÄTTNINGAR

4.1 OFFICIELLA/STATLIGA ÖVERSÄTTNINGAR

4.1.1 GUSTAV VASA (1541)

År 1526 kom Nya testamentet ut på svenska och femton år senare, 1541, hela Bibeln. En trio bestående av Olaus Petri, Laurentius Andreæ och Laurentius Petri låg bakom översättningen, som inte skedde från hebreiska och grekiska, utan från Luthers tyska bibel. Översättningen kallas *Gustav Vasas bibel* och fick enorm betydelse för det svenska språket, för den högre kulturen och kyrkan. Även om det var alltför dyrt för de flesta svenskar att äga en bibel blev Gustav Vasas bibel hela folkets bibel genom användningen i gudstjänsterna.

Efter monge haffua taghit sigh före, at bescriffua the ting, som jbland oss aldrawissast äro, såsom the oss sagdt haffua, som aff begynnelsen thet medh sijn öghon sågho, och sielffue en deel woro aff thet the sadhe, syntes ock migh, sedhan iagh aff begynnelsen all ting grannerligha vthfråghat haffuer, scriffua tigh til, min godhe Theophile, at tu må förfara wissa sanningen, om the stycker, ther tu om vnderwijster är.

Vthi Herodis Judee Konungs tijd, war en Prest vthaff Abie skiffte, benemd Zacharias, och hans hustru aff Aarons döttrar, benemd Elizabeth. The woro bådhen retferdigh för Gudh, wandrandes j all Herrans bodh och stadhgar ostraffelighe. Och the hadhe ingen barn, Ty Elizabeth war ofruchtsam, och bådhen woro the framlidhin j sin ålder. (Luk 1:1-7)

4.1.2 KARL XII (1703)

År 1618 kom en språkligt lätt reviderad utgåva av Gustav Vasas bibel som försetts med kartor och illustrationer. Denna kom att kallas *Gustav II Adolfs bibel*. År 1703 kom sedan *Karl XII:s bibel*. Den byggde också på Gustav Vasas bibel, men språket hade moderniserats ytterligare och ord-förklaringar och register hade infogats. Läskunnigheten var inte stor i befolkningen, men alltfler kunde ändå läsa och skaffade sig en bibel, vilket gjorde Karl XII:s bibel till en folkbibel. Många formuleringar från denna översättning finns kvar i svenska språket som talesätt eller ordspråk.

Efter många hafwa tagit sig före at beskrifwa de ting, som i bland oss aldrawissast äro; Såsom de oss sagt hafwa, som af begynnelsen det med sin ögon sågo, och sjelfwe en del woro af det de sade; [Ebr 2:3; 1 Joh 1:1] Syntes ock mig, sedan jag af begynnelsen all ting granneliga utfrågat hafwer, ordenteligen skrifwa dig til, min gode Theophile; [Apg 1:1] At du må förfara wissa sanningen om de stycken, der du om underwist äst.

Uti Herodis, Judee konungs, tid, war en Prest, utaf Abie skifte, benämnd Zacharias; och hans hustru, af Arons döttrar, benämnd Elisabet. [1 Chr 24:10; 1 Chr 24:19; Neh 12:4; Neh 12:17]. De woro båda rättfärdige för Gud, wandrande i all HErrans bud och stadgar ostraffeliga. Och de hade inga barn; ty Elisabet war ofruksam, och både woro de framlidne i sin ålder. (Luk 1:1-7)

4.1.3 NORMALUPPLAGORNA (1883, 1908)

År 1773 tillsatte Gustav III en bibelkommission med uppdrag att översätta Bibeln till svenska på nytt. Det blev ett långdraget arbete och ett tiotal provöversättningar av NT gavs ut. Kyrkomötet 1883 godkände ett förslag för bruk i skola och kyrka. Denna kom att kallas *normalupplaga 1883* (NU83). En ny version presenterades 1908 och antogs också som *normalupplaga* (NU08; ibland NU09 eller NU12). Översättningarna baseras till största del på *Textus receptus*.⁷ Språkligt är de klarare och mer knapphändiga än den senare översättningen 1917.

Emedan många hafva tagit sig före att beskrifva de ting, som bland oss äro fullkomligt vissa, efter hvad de hafva meddelat oss, som af begynnelsen varit ögonvittnen och ordets tjänare, så har ock jag, som från början sorgfälligt följt allt, funnit för godt att i ordning skrifva därom till dig, ädle Teofilus, att du må lära väl känna vissheten af de läror, i hvilka du har blifvit undervisad.

I Herodes', judakonungens, dagar var en präst, vid namn Sakarias, af Abias skifte, och hans hustru var en af Arons döttrar, och hennes namn var Elisabet. Och de voro båda rättfärdiga inför Gud och vandrade ostraffliga i alla Herrens bud och stadgar, och de hade inga barn, ty Elisabet var ofruksam, och båda voro de vid framskriden ålder. (Luk 1:1-7, NU83)

4.1.4 KYRKOBIBELN (1917)

Efter mer än 140 år slutfördes och godkändes en ny svensk bibelöversättning år 1917. Översättningen kallas ibland *Kyrkobibeln* eller *Gustaf V:s bibel*. Det stora arbetet med översättningen gjordes under de sista årtiondena före utgivandet. Kopplingen till lutherbibeln och tidigare svenska översättningar släpptes i hög grad och översättningen gjordes direkt från grundspråken. Som grund för översättningen låg den masoretiska hebreiska texten och för Nya testamentet de äldsta handskrifterna. Gamla testamentets apokryfer, som funnits med i tidigare officiella översättningar utelämnades i 1917. Den historiskt-kritiska metod som börjat tillämpas inom bibelvetenskapen under 1800-talet påverkade för första gången i högre grad en svensk bibelöversättning.

Kännetecknande för den svenska språkdräkten i 1917 års översättning är en ordrikedom och omständlighet som inte återspeglar grundtexterna, och inte heller syns i andra svenska översättningar.

Alldenstund många andra hava företagit sig att om de händelser, som bland oss hava timat, avfatta berättelser, i enlighet med vad som har blifvit oss meddelat av dem som själva voro åsyna vittnen och ordets tjänare, så har ock jag, sedan jag grundligt har efterforskat allt ända ifrån begynnelsen, beslutit mig för att i följd och ordning skriva därom till dig, ädle Teofilus, så att du kan inse huru tillförlitliga de stycken äro, i vilka du har blifvit undervisad.

På den tid då Herodes var konung över Judeen levde en präst vid namn Sakarias, av Abias' "dagsavdelning". Denne hade till hustru en av Arons döttrar som hette Elisabet. De voro båda rättfärdiga inför Gud och vandrade ostraffligt efter alla Herrens bud och stadgar. Men de hade inga barn, ty Elisabet var ofruktsam; och båda voro de komna till hög ålder. (Luk 1:1-7)

4.1.5 BIBEL 2000 (1999)

Under 1950- och 60-talen höjdes allt fler röster för att en ny bibelöversättning behövdes. Behovet motiverades främst utifrån svenska språkets utveckling och 1917s omständliga prosa, men också utifrån bibelvetenskapliga fynd och resultat. År 1972 fick en statlig bibelkommission uppdraget att översätta Nya testamentet, och efter en särskild utredning, lades också Gamla testamentet till i kommissionens uppdrag (1975).

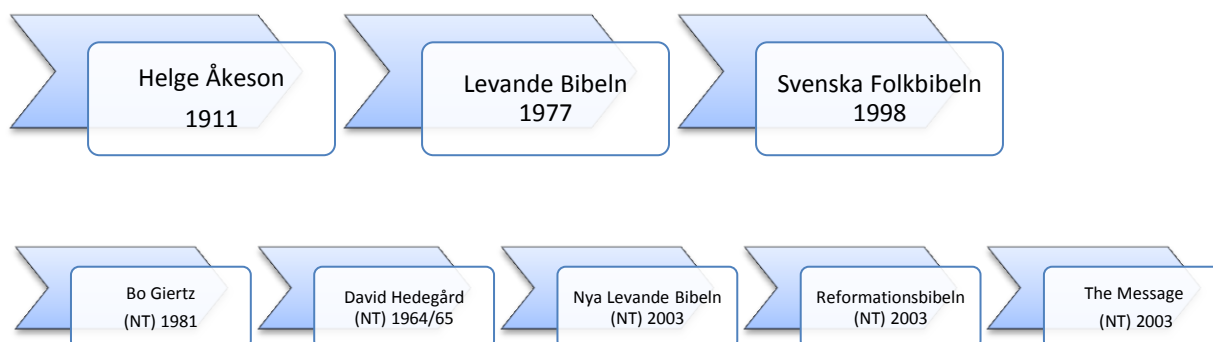
Översättningen av Nya testamentet var färdig 1981 (med den formella beteckningen *Statens Offentliga Utredningar 1981:56*). I väntan på att översättningen av GT skulle bli färdig gjordes en "varsam revision" av 1917 som utkom i mars 1982. År 1986 var Bibelkommissionen färdig med översättningen av GTs apokryfer, och till advent 1999 kom nyöversättningen av GT. Noter och annat material var färdigt först året efter och tillsammans med översättningen av NT från 1981 blev det *Bibel 2000 (B2000)*.⁸

B2000 är en översättning där den moderna vetenskapliga bibelkritiken får fullt genomslag och brottet med tidigare svensk bibelspråkstradition är tydligt.

Många har redan sökt ge en samlad skildring av de stora händelser som ägt rum ibland oss, så som de har berättats för oss av dem som från första stund var ögonvittnen och blev ordets tjänare, och efter att grundligt ha satt mig in i allt ända från början har nu också jag beslutat att i rätt ordning skriva ner det för dig, högt ärade Theofilos, 4 för att du skall förstå att de upplysningar du har fått är tillförlitliga.

På den tiden då Herodes var kung i Judeen fanns det i Avias avdelning en präst som hette Sakarias. Hans hustru härstammade från Aron och hette Elisabet. De var båda rättfärdiga inför Gud och levde oförvitligt efter alla Herrens bud och föreskrifter. De var barnlösa eftersom Elisabet var ofruktsam, och båda var till åren. (Luk 1:1-7)

4.2 ANDRA ÖVERSÄTTNINGAR

4.2.1 HELGE ÅKESSON (1911)

Helge Åkesson (1831-1904), grundare av *Fribaptistsamfundet*, översatte Bibeln med ambition att ner till detaljnivå följa grundtexterna. Översättningen av NT gavs ut 1889 och GT blev färdigt samma år som Åkesson dog. Hela Bibeln gavs ut av Fribaptistsamfundet 1911 (Åkesson).⁹ Eftersom översättningen i ordföljd och verbformer följer grundtexterna blir svenskan krånglig och svårläst, men bland NT-studenter används Åkesson en del just för att den ligger så nära det grekiska texterna. Vidare präglas översättningen mycket av en dogmatiskt förförståelse som t ex övertygelse att det inte finns ett evigt straff, vilket lett översättaren att översätta "evigt" med "evärdigt/tidsålderligt".

Emedan många hava lagt hand vid att uppsätta en berättelse om de ting, som bland oss hava nått sin uppfyllelse, såsom de blivit överlämnade åt oss (av dem) som från början voro ögonvittnen och ordets tjänare, så har även jag funnit för gott att, sedan jag från början noga följt med allt, i ordning skriva till dig bäste Teofilus, att du må känna säkerheten om de ord, som du ryktesvis hört.

I Herodes, Judéens konungs, dagar var en viss helgare, vid namn Sakarias, av Abias skifte, och hans hustru av Arons döttrar och hennes namn var Elisabet. Och de voro båda rättfärdiga inför Gud och vandrade ostraffliga i alla Herrens bud och rätter. Och de hade inga barn, emedan Elisabet var ofruktsam, och båda voro de framskridna i sina dagar. (Luk 1:1-7)

4.2.2 DAVID HEDEGÅRDS NYA TESTAMENTE (1960-TAL)

Behovet av en språkligt modern bibelöversättning ökade under mitten av 1900-talet. Bibelforskaren David Hedegård (1881-1971) antog utmaningen och gjorde en översättning av NT som utkom 1964-65 som *Nya Testamentet på vår tids språk*. Till bibeltexten fogades förklarande noter till läsarens hjälp. Hedegård, som var teologie doktor, uttryckte stor skepticism mot den historisk-kritiska bibelforskningsmetoden. Hedegård blev populär och fick stor spridning, inte minst genom att Gideoniterna delade ut den på svenska skolor.

Högt ärade Teofilus! Många har försökt skriva en berättelse om de händelser, som har tilldragit sig bland oss, i enlighet med det som de har meddelat oss vilka från början var ögonvittnen och Ordets tjänare. Därför har även jag, sedan jag noga har efterforskat allt ända från början, beslutat mig för

att i ordningsföljd skriva till dig, för att du skall kunna fullt förstå, hur tillförlitligt det är, som du har blivit undervisad i.

På den tid, då Herodes var konung över det judiska landet, levde en präst, som hette Sakarias och som hörde till Abias' prästavdelning. Hans hustru var av Arons släkt och hette Elisabet. De var båda rättfärdiga inför Gud och levde oförvitligt efter alla herrens bud och föreskrifter. Men de hade inga barn, ty Elisabet var ofruktsam, och båda hade kommit till hög ålder. (Luk 1:1-7)

4.2.3 BO GIERTZ NYA TESTAMENTE (1981)

Under 1970-talet arbetade Bo Giertz (1905-1998) med en kommentarserie till Nya testamentet, men saknade en översättning att koppla kommentarerna till. Därför översatte han samtidigt Nya testamentet till svenska. Hela NT utkom 1981 (*Giertz*). I utgåvans förord skriver Giertz:

Mitt ögonmärke har varit att försöka göra den grekiska texten begriplig för en nutida läsare. I första hand har jag tänkt på enskilda läsare. Ordvalet är på många ställen enklare och vardagligare än man med skäl kan vänta av en bibelöversättning som skall användas också för liturgiskt bruk, till högläsning vid gudstjänsten. Å andra sidan har jag bibelhållit en del bibliska uttryck, som knappast har någon motsvarighet i vårt vardagsspråk (som exempelvis »i Kristus», »köttet», »vandra i ande»). [...] Som andra moderna bibelöversättningar är också denna »idiomatiskt». Den återger inte grundtexten så ordagrant som möjligt utan känner sig mer bunden av meningen och innehållet och försöker säga detsamma som originalet på det språk som vi faktiskt använder.

Giertz översättning är alltså en idiomatisk översättning gjord från grekiskan. I jämförelse med bibelkommissionens översättning som kom samma år har Giertz jobbat med högre tilltro till Bibeln och språket i *Giertz* är något mer högtidligt. *Giertz* kom att få relativt stor spridning, delvis tack vare kommentarerna till NT som först publicerades tillsammans med översättningen av respektive bibelbok. Förlaget Verbum gav ut en helbibel med *Giertz* och Svenska Bibelssällskapets revision av GT från 1917. Inom ELM blev *Giertz* använd av många missionsvänner.

Många har redan försökt ställa samman en redogörelse för de ting som inträffats hos oss. De har byggt på den undervisning som meddelades oss av dem som från första början var ögonvittnen och tjänare åt Ordet. Därför vill jag nu också beskriva allt i tur och ordning för dig, ädle Teofilus, sedan jag noga tagit reda på allt ända från början, så att du kan bli övertygad om tillförlitligheten i de upplysningar du har fått.

I judakonungen Herodes dagar levde en präst som hette Sakarias, av Abias tjänsteslakt. Hans hustru var också av Arons ätt och hette Elisabet. Båda levde rättskaffens inför Gud och höll sig obrottsligt till alla Herrens bud och stadgar. Men barn hade de inga, ty Elisabet kunde inga få, och båda började de bli gamla. (Luk 1:1-7)

4.2.4 SVENSKA FOLKBIBELN (1998)

Direktiven för en ny statlig bibelöversättning väckte kraftiga reaktioner bland många kristna under 1970-talet och när NT-81 publicerades menade många kristna att såväl översättningen som notapparaten gav uttryck för bibelkritik som ifrågasatte Bibelns egna utsagor. Tanken på en alternativ bibelöversättning väcktes och så småningom bildades *Stiftelsen Svenska Folkbibeln* med "mål att göra Bibeln – Guds ord – tillgänglig på modern svenska genom en tillförlitlig och texttrogen översättning."¹⁰

Huvudöversättare för Nya testamentet blev Ingemar Furberg (1924-1998) och arbetet gjordes från de grekiska grundtexterna och var klart 1996. Arbetet med Gamla testamentet leddes av Seth Erlandsson och bestod delvis i nyöversättning av vissa delar och dels av en revidering av 1917 års översättning. År 1998 var man klar och helbibeln *Svenska Folkbibeln (SFB)* gavs ut.

Tillkomsten av *SFB* är frukten av en kritik mot översättningsarbete som behandlar Bibeln som vilken text som helst, och stora delar av svensk kristenhet har valt *SFB*, även om B2000 är officiell översättning i Svenska kyrkan.

Många har sammanställt en skildring av de händelser som har fått sin uppfyllelse ibland oss, enligt vad de som redan från början var ögonvittnen och ordets tjänare, har meddelat oss. Sedan jag noga efterforskat allt från början, har jag beslutat att i rätt ordning skriva ner det för dig, ädle Theofilus, för att du skall veta hur tillförlitlig den undervisning är som du har fått.

På den tiden då Herodes var kung i Judeen fanns det i Abias prästavdelning en präst som hette Sakarias. Hans hustru var av Arons släkt och hette Elisabet. De var båda rättfärdiga inför Gud och levde oförvitligt efter alla Herrens bud och föreskrifter. Men de hade inga barn eftersom Elisabet var ofruktbar, och båda var till ären. (Luk 1:1-7)

4.2.5 LEVANDE BIBELN (1974/77) OCH NYA LEVANDE BIBELN (2003)

Levande Bibeln (NT 1974, GT 1977; *LB*) och *Nya Levande Bibeln* (NT 2003; *NLB*) är svenska översättningar från engelskan *Living Bible*. Översättningarna är inte gjorda ord-för-ord, utan parafrafer. Målsättningen är att erbjuda en översättning som är korrekt, klar och naturlig (enligt förordet i *NLB*). Styrkan i översättningarna är det enkla, vardagsnära språket, medan svagheten är att parafrasens avstånd till grundtexten blir så stort antalet tolkningar blir mycket stort.

Käre Theofilos! Det har redan skrivits en hel del om Jesu liv, som bygger på de berättelser vi har från de första lärjungarna och andra ögonvittnen. Men jag tycker att det skulle vara värdefullt att gå igenom allt detta ända från början. Efter en grundlig granskning skickar jag denna sammanfattning till dig, för att du ska kunna känna dig säker på att alla de upplysningar du fått är tillförlitliga.

Berättelsen börjar med en judisk präst, Sakarias, som levde när Herodes var kung i Judeen. Sakarias tillhörde Avias avdelning av tempelpräster. Både han och hans fru Elisabet hörde till Arons släkt, varifrån Israels präster kom. Sakarias och Elisabet var gudfruktiga människor och noga med att följa alla Guds bud både till anda och bokstav. Men de hade inga barn, för Elisabet kunde inte få några, och båda hade nu hunnit bli ganska gamla. (Luk 1:1-7, LB)

4.2.6 REFORMATIONSBIBELN (2003)

Grundläggande för Svenska Reformationsbibelssällskapets arbete är övertygelsen att de moderna bibelöversättningarna utgår från fel bibliska grundtexter. Man menar att Gud genom kyrkans historia har bevarat en grundtext – som för NT kallas *Textus Receptus*, 'den mottagna texten' – och att denna ska ligga till grund för översättningar. År 2003 kom Nya testamentet (*Reformationsbibeln*) som är en revidering av Karl XII:s översättning. Arbetet med Gamla testamentet pågår. Internationell har *Reformationsbibeln* sin motsvarighet i till exempel den engelska *New King James Version* (och rörelsen "King James Only").

Eftersom många har tagit sig för att beskriva de händelser som har fått sin uppfyllelse ibland oss, så som de har berättats för oss av dem som från början var ögonvittnen och ordets tjänare, (Hebr. 2:3. 1 Joh. 1:1.) så har också jag funnit det rätt, efter att ha grundligt efterforskat allt ända från början, att i ordning skriva ner det för dig, ädle Teofilus, (Apg. 1:1.) för att du skall veta tillförlitligheten av det du har fått undervisning om.

På den tiden då Herodes var kung i Judeen fanns det en präst vid namn Sakarias, från Abias avdelning, och hans hustru var en av Arons döttrar och hennes namn var Elisabet. (1 Krön. 24:10, 19. Neh. 12:4, 17.) Och de var båda rättfärdiga inför Gud, och vandrade oklanderligt efter alla Herrens bud och föreskrifter. Men de hade inga barn eftersom Elisabet var ofruktbar, och båda hade uppnått en hög ålder. (Luk 1:1-7. 2 uppl 30 /7/2012, revisionL)

4.2.7 THE MESSAGE (2012)

Under 2012 publicerades en svensk översättning av Eugene Peterson engelska parafras till Nya testamentet (*The Message*). Ett mål med Petersons översättning är att tidigare bibelläsare ska återuppta sin bibelläsning. Därför går översättningen långt i att distansera sig från invanda formuleringar. Som varje parafras hamnar *The Message* långt ifrån den ursprungliga texten och innehåller långt fler tolkningar än en mer textnära översättning.

Det är redan många som har försökt sig på att sätta samman berättelsen om Skriftens och historiens underbara fullbordan i vår egen tid, med ledning av de uppgifter som kommer från dem som blev ögonvittnen och tjänade Ordet med sin egen liv. Eftersom jag har granskat alla dessa uppgifter i detalj från början har jag bestämt mig för att skriva ner alltihop för din skull, högst ärade Theofilos, för att du inte ska behöva känna skuggan av ett tvivel över vad du har fått lära dig.

På den tiden då Herodes var kung av Judeen fanns det en präst som tjänstgjorde i Abias avdelning. Sakarias hette han. Hans fru härstammade från Arons döttrar, och hon hette Elisabet. De levde i heder och ära inför Gud, höll noga alla buden och kunde berömma sig av ett gott samvete inför Gud. Men de hade inga barn, för Elisabet kunde inte få några, och vid det här laget var de rätt gamla. (Luk 1:1-7)

4.3 FRAMTIDA ÖVERSÄTTNINGAR

B2000 var den sista statliga svenska bibelöversättningen. Ansvar för nästa "officiella" översättningen ligger på Svenska Bibelsällskapet. Till år 2015 vill man nyöversätta Lukasevangeliet och Galaterbrevet för att därefter ta ställning till om hela NT ska nyöversättas. Det finns inga planer på revidering av *B2000*.

Det pågår en revidering av *SFB*. Några bibelböcker har kommit ut i reviderad version: Johannes-evangeliet och Första Johannesbrevet (2009) och Psaltaren (2010). Förhoppningen är att publicera en reviderad helbibel år 2020.

Med ny teknik öppnar sig också möjligheter för andra typer av översättningsprojekt. Det finns enmansöversättningar som med hjälp av internet kan publiceras utan dyra kostnader för tryckning. Ett sådant exempel är Ragnar Blomfeldts översättning *NTV1* (<http://svenskbibel.se/>). Ett större projekt är *Svenska Kärnbibeln* (<http://www.karnbibeln.se/>). Ett tredje är *Fribibel* som är ett internetbaserat översättningsprojekt som sker i wiki-miljö. Bakom projektet finns några eldsjälar, men vem som helst kan gå in och lämna översättningsförslag. Målet är en "modern översättning av Bibeln, på svenska, fri att använda" (<http://www.fribibel.se/>).

Framtiden kommer inte innebära färre bibelöversättningar, men ännu större utmaningar när det gäller att värdera och använda olika översättningar på rätt sätt. Det kommer sannolikt också bli svårt att finansiera stora översättningsprojekt.

5. FRIMODIG BIBELANVÄNDNING

Några av ELMs kännetecken är bibelkunskap, bibeltillit och bibelglädje. Det är ett stort böneämne att det ska få fortsätta vara så. Vi vill uppmuntra till en fortsatt frimodig bibel användning och att Bibeln ska få ha en central och stor plats i våra liv. Bibel användningen kan och får se olika ut vid olika tillfällen. Någon gång är det en styrka för *en* person att ha tio olika bibelöversättningar uppslagna, en annan gång är det väldigt praktiskt om tio personer har *samma* översättning uppslagen. Vi vill ge några råd för en frimodig bibel användning:

A. GUDSTJÄNST OCH ANDRA OFFENTLIGA MÖTEN

När många människor samlas till gudstjänst, till predikomöte eller bibelföredrag finns det en styrka i att en och samma översättning används från talarstol, via projektor och i bänkarna. Det blir enklare för alla, särskilt ovana besökare, att följa med i läsning och undervisning. Om en person fungerar som mötesledare, en annan som textläsare och en tredje är predikant är det bra om man läser från samma översättning. Vid regelbunden verksamhet är det också en fördel att samma översättning används från gång till gång.

Svenska Folkbibeln passar väl för gudstjänst, predikan och liknande. Språket är modernt och översättningen gjort i tilltro för bibelordet. Det senare gör att predikanten eller den som undervisar sällan behöver korrigera översättningen. Det senare är viktigt eftersom varje "egentligen borde det stå" minskar församlingens tillit till Bibeln.

Användning av *Normalupplagan* vid offentliga samlingar är svårare eftersom språket är mycket ålderdomligt, och dessutom isolerar det oss från övriga delar av svensk kristenhet. Det senare skulle gälla även vid valet av Giertz översättning. *B2000* har stor spridning och god modern svenska, men översättningen är gjord utifrån ett kritiskt perspektiv som ibland förvränger bibelordets mening och tonar ner såväl de trinitariska som kristocentriska perspektiven.

Vi rekommenderar därför att *SFB* används i den regelbundna gudstjänst- och mötesverksamheten inom ELM. Det är en god översättning, och vi delar användandet av den med många andra kristna sammanhang i Sverige.

B. ENSKILD ANDAKT

Som kristen är den enskilda bibelläsningen viktig och det är en gåva att vi lever i ett land och en tid där det är tillåtet att äga och läsa Bibeln både i hemmet och på offentlig plats. Goda vanor när det gäller bibelläsning är eftersträfvansvärda, och det finns goda hjälpmedel; såväl tekniska (ljudbok, Bibel i telefonen/dator, etc) som bibelläsningsplaner och andaktsböcker. Ändå är det många gånger svårt att få till den egna bibelläsningen. Därför är en först utgångspunkt att det är viktigare att **läsa** Bibeln än att **äga** rätt översättning.

Målet är att läsningen ska bli av och bli till välsignelse. Använd därför en översättning som hjälper dig att växa och mogna i tron. För några är det bäst att läsa en översättning som känns bekant och som man kanske vuxit upp med (som *NU* eller *Giertz*), för andra är det viktigt att läsa samma som man gör i den kristna gemenskap man tillhör (*SFB* eller kanske *B2000*) och för ytterligare någon en parafras (*Levande Bibeln* eller *The Message*) eller en illustrerad barn- eller ungdomsbibel.

Vi uppmuntrar till daglig, eller i alla fall regelbunden, enskild bibelläsning. Välj en översättning som stämmer överens med var du befinner dig i vandring med Gud. Försök på sikt (men det kan vara på lång sikt) läsa huvudsakligen i en bra "vanlig" bibel (inte parafras, eller ungdomsbibel), t ex *SFB*.

C. ENSKILT/GEMENSAMT BIBELSTUDIUM

Det är viktigt att ibland, gärna ofta, ta sig tid för att fördjupa sina kunskaper i Bibeln genom att mer grundligt studera Bibeln än den dagliga andakten tillåter. Bibelstudium är något som lämpar sig lika väl att göra ensam som i grupp, men genom att göra det tillsammans med kristna syskon kan man hjälpa varandra med förståelsen av texterna och – inte minst – hjälpa varandra till regelbundenhet i bibelstudier.

Det finns många goda hjälpmedel: Bibelstudieböcker, kommentarer, ordböcker och så vidare. Men väldigt värdefullt är också att ha flera bibelöversättningar till hands för att få en fördjupad förståelse för bibeltexternas betydelse. En översättning som *Normalupplagan* eller *Åkesson* kan ge en aning om den grekiska textens struktur (i NT), medan en jämförelse mellan *SFB*, *B2000* och *Giertz* hjälper oss att komma närmare betydelsen idag. Också översättningar till andra språk kan vara en hjälp, till exempel en norsk eller dansk bibel, eller någon god engelsk översättning.

Vi uppmanar till bibelstudium och skulle gärna se bibelstudier som programpunkt i fler missionsföreningar och församlingar. Vid fördjupande bibelstudier är det en rikedom att det finns flera bibelöversättningar till svenska språket.

D. ARTIKLAR OCH BÖCKER

För den som skriver andakter, artiklar eller andra texter med koppling till Bibeln är det att rekommendera att genomgående använda en och samma översättning. Då menar vi att *SFB* är förstaval, men att man ibland kan behöva frångå detta av hänsyn till målgruppen.

I speciella fall kan det finnas en poäng i att använda flera olika bibelöversättningar i en artikel eller längre text. Men då är det viktigt att det är inte är skribentens preferens som avgör valet från ställe till ställe ("Det passar *min* tankegång att använda den eller den översättningens formulering"), utan att man undersökt och sett att olika översättningar lyckas bättre att få fram den bibliska betydelsen i en vers eller ett avsnitt.

E. I MÖTET MED KRISTNA SOM LÄSER ANDRA ÖVERSÄTTNINGAR

Som kristna möter vi syskon från olika sammanhang och dessa möten är värdefulla. Får vi tillsammans möjlighet att läsa Guds ord är det en välsignelse. I sådana möten är det viktigt att inte klandra eller försvåra för dem som läser en annan översättning än den vi föredrar. Särskilt viktigt kan det vara på konfirmationsläger och andra samlingar för ungdomar. Ibland ges det möjlighet att i fördjupande samtal ta upp frågor kring bibelöversättning, men det viktigaste är att uppmuntra till att fortsätta läsa Bibeln och hålla sig inom hörhåll för en god förkunnelse.

6. BLICKAR FRAMÅT

Bibeln är Guds tilltal till mänskligheten. Det är genom Guds ord vi lär känna Hans räddningsplan och Jesus, hans Son, vår Herre. Där finner vi vägen till fred med Gud, och vägledning för livet i väntan på Jesus återkomst. Därför är det av största vikt att fler människor får upptäcka Bibelns skatter. ELM kan genom sitt missionsarbete bidra till detta. Vi vill, när det gäller Bibeln, särskilt uppmuntra till:

A. BIBELSPRIDNING

I vårt land har Bibeln funnits i nästan varje hem, men så är det inte längre. Bibelutdelning till barn och ungdomar kan vara ett gott sätt att ge fler möjlighet att upptäcka Bibeln. Att hjälpa invandrare med att få en Bibel på sitt modersmål kan vara en annan väg. Även i det yttre missionsarbetet är bibelspridning en viktig uppgift.

B. STÖD TILL BIBELÖVERSÄTTNINGSPROJEKT

Även kommande generationer behöver få tillgång till Bibeln på vårt språk. Därför är det viktigt att svensk kristenhet fortsätter med översättningsarbetet. Till exempel kan man i bön och/eller ekonomiskt stödja det pågående revideringsarbete av *SFB*. På olika sätt kan ELM också i det yttre missionsarbetet stödja översättningsprojekt.

C. FÖRDJUPADE STUDIER

Både för att undervisa i Bibeln, och för att delta i översättningsarbete, är det viktigt med fördjupande studier i teologi och språk. Därför vill vi uppmuntra till och skapa förutsättningar för sådana studier.

Dokumentet antaget av ELMs läroråd

Åstorp 11 april 2013

Tomas Nilsson

Lars-Åke Nilsson

Arne Engström

Alve Svensson

Erik J Andersson

¹ *Nya testamentet i öfverensstämmelse med Bibelkommissionens normalupplaga enligt Kungl. Cirkuläret den 19 okt. 1883 med företal utgifvet af missionssällskapet Bibeltrogna Vänner*, BV-förlag, Stockholm 1917, s III-IV.

² [Svensson, Axel B] *Missionssällskapet Bibeltrogna Vännerns historia under tiden 1911–1961. Utgiven av sällskapets styrelse*. BV-förlag, Stockholm 1961, s 95-96. Bland annat fick Hugo Odeberg, professor i Nya testamentet, uppdraget av ELM att översätta Nya testamentet. Odeberg fastnade på en vers i början av Romarbrevet. Långt senare utgavs Odebergs originella översättning så långt han kommit: *De fyra evangelierna och Apostlagärningarna i översättning av Hugo Odeberg*, BV-förlag och NSM-förlaget, Stockholm resp Knislinge 1996.

³³ En Bibel där grundtexten presenteras med en ord för ord-översättning direkt under varje textrad kallas *interlinear* (eller *interlinjär*). Det finns flera sådana till hela Bibeln på hebreiska resp grekiska och engelska, men på svenska endast till Nya testamentet i *Studiebibeln*, ett fembandsverk som utgavs på Normans förlag, Stockholm 1978-1983 under redaktion av Thoralf Gilbrant. Exemplet från Luk 2 hämtas från *Studiebibeln*, band II.

⁴ Vår fetstil. Från Svenska Folkbibelns hemsida, 16 aug 2012: <http://www.folkbibeln.se/vart-uppdrag/om-oss>

⁵ B2000 är utgiven i serien *Statens Offentliga Utredningar* som SOU 2000:100.

⁶ Se Erlandsson i http://www.logosmappen.net/uppbbyggelse/bibellit/se/att_oversatta_bibeln.pdf

⁷ **Textus Receptus** är en grekisk grundtext till Nya Testamentet sammansatt av **Erasmus av Rotterdam** på 1500-talet. Den bygger på majoriteten av de textfynd som fanns tillgängliga, de flesta med bysantinsk bakgrund från 800-talet. Texten kom att kallas *Majoritetstexten*, eller 'den [av Gud] mottagna texten', *Textus Receptus*. Men senare har flera fynd gjorts av äldre handskrifter, som ligger till grund för de flesta nyare översättningar. Än idag trycks dock många biblar som bygger på *Textus Receptus*, t ex *King James Version* och *New King James Version* i den engelskspråkiga världen. I Sverige är *Karl XII:s Bibel* och *Reformationsbibeln* översättningar av Nya testamentet som bygger på *Textus Receptus*.

⁸ Hela den nya översättningen presenterades för regeringen först som SOU1999:100 och sedan med noter SOU 2000:100.

⁹ Till NT har Åkesson använt Tischendorfs grekiska text, d v s en annan än vad både Textus Receptus och vad andra moderna översättningar använt.

¹⁰ <http://www.folkbibeln.se/vart-uppdrag/vart-uppdrag>